

Combineren, Concentreren & Concurreren

Een jongerenperspectief op de Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Combineren, Concentreren & Concurreren

EEN JONGERENPERSPECTIEF OP DE NATIONALE OMGEVINGSVISIE (NOVI)

DATUM 12 juni 2018
AUTEUR Het Groene Brein / Nicky Kroon, Mark Beumer
VERSIE 2.0
STATUS Final

Inhoud

Samenvatting.....	3
Aanpak.....	5
Een visie van jongeren op Nederland in 2050.....	6
Naar een duurzame en concurrerende economie.....	8
Naar een klimaatbestendige en klimaatneutrale samenleving	10
Naar een toekomstbestendige en bereikbare woon- en werkomgeving.....	12
Naar een waardevolle leefomgeving.....	14

Samenvatting

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) is de langetermijnvisie van het Rijk op de fysieke leefomgeving. Ook jongeren worden betrokken in het formuleren van deze visie. Deze rapportage presenteert een jongerenperspectief op de fysieke leefomgeving van 2050 ter input bij de verdere ontwikkeling van de NOVI.

Aanleiding

Medio 2015 heeft het Kabinet het startsein gegeven voor het ontwikkelen van een Nationale Omgevingsvisie (NOVI), een van de instrumenten binnen de Omgevingswet. Deze NOVI wordt de langetermijnvisie van het Rijk op de noodzakelijke en de gewenste ontwikkelingen van de fysieke leefomgeving.

Met de in februari 2017 uitgebrachte startnota 'De opgaven voor de Nationale Omgevingsvisie' is de eerste stap gezet naar de NOVI. Hierin heeft het Rijk met hulp van meer dan 1.500 deskundigen en 500 organisaties de onderwerpen op een rij gezet waar de politiek beslissingen over moet nemen. Hieruit zijn vier grote, strategische opgaven voor de inrichting van Nederland boven komen drijven:

1. NAAR EEN DUURZAME EN CONCURRERENDE ECONOMIE
2. NAAR EEN KLIMAATBESTENDIGE EN KLIMAATNEUTRALE SAMENLEVING
3. NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE EN BEREIKBARE WOON- EN WERKOMGEVING
4. NAAR EEN WAARDEVOLLE LEEFOMGEVING

Wat denken jongeren over deze vier strategische opgaven? Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft Het Groene Brein de opdracht gegeven om – in samenwerking met de Nationale Jeugdraad (NJR) – de volgende vraag te beantwoorden:

WELKE INVULLING GEVEN JONGEREN AAN DE VIER STRATEGISCHE THEMA'S UIT DE NOVI?

Aanpak

Om tot een jongerenperspectief op de NOVI te komen zijn allereerst vier werksessies georganiseerd met jongeren uit verschillende leeftijdsklassen en opleidingsniveaus om hun beelden op de NOVI te verkennen. Er zijn leerlingen en studenten gesproken van basisscholen en middelbare scholen, alsmede mbo-, hbo- en wo-instellingen – in totaal bijna 90 jongeren. Op diverse manieren en met gebruik van creatieve werkvormen is hen gevraagd hun visie op de fysieke leefomgeving in 2050 te formuleren.

Na de vier werksessies zijn rode lijnen geïdentificeerd. Welke hoofdbeelden komen in alle groepen terug? Deze hoofdbeelden zijn gevisualiseerd en tijdens een slotevenement in NEMO Science Museum verder uitgediept. Ook hebben de jongeren nagedacht over consequenties van hun ideaalbeeld op de situatie in het hier en nu.

De uitkomsten van de werksessies en het slotevenement zijn gevat in deze rapportage en de bijgaande video-interviews.

De in dit traject besproken jongeren vormen geen representatieve dwarsdoorsnede van de Nederlandse jongeren. Ze zijn benaderd via netwerken en partnerorganisaties van Het Groene Brein en de NJR. Zij hebben daarom in alle waarschijnlijkheid een bovengemiddelde interesse in visievorming, leefomgeving en duurzaamheid. Dit is dan ook een

jongerenperspectief, niet *het* jongerenperspectief op fysieke leefomgeving in Nederland in 2050.

Een visie van jongeren op Nederland in 2050

Uit de vier werksessies en het slotevenement komen – over alle leeftijden en alle opleidingsniveaus – duidelijke hoofdbeelden naar voren. Tezamen vormen deze beelden een overkoepelende visie van jongeren op de fysieke leefomgeving in 2050.

De ideeën van jongeren zijn onder te verdelen in vier hoofdbeelden:

1. We moeten verschillende functies **slim combineren** om energie en middelen te besparen;
2. We moeten intensiever gebruik maken van de **ruimte op zee**;
3. We moeten stedelijke regio's veranderen in metropolen waarin **functies geconcentreerd** zijn;
4. We moeten in Nederland **meer ruimte maken voor groen en natuur**, ook in de stad.

Deze vier hoofdbeelden zijn gevisualiseerd; zie daarvoor Afbeelding 1 op pagina 7.

Strategische opgaven

Deze overkoepelende visie werkt door in de visie van jongeren op de vier strategische opgaven die in de startnota zijn gedefinieerd. Met variatie tussen individuen komt in elk van deze strategische opgaven een duidelijk jongerenperspectief naar voren:

STRATEGISCHE OPGAVE 1: EEN DUURZAME EN CONCURRERENDE ECONOMIE

Ten eerste spreekt uit de ideeën van de jongeren een grote betrokkenheid met duurzaamheid. Hun visie op een duurzame en concurrerende economie richt zich op de toekomst van stedelijke regio's - in de vorm van zo min mogelijk kleine steden, dan wel een aantal grote stedelijke hubs verspreid over Nederland - en snellere en betere verbindingen tussen steden en met het buitenland. De duurzame leefomgeving krijgt meer prioriteit dan economische ontwikkeling.

STRATEGISCHE OPGAVE 2: EEN KLIMAATBESTENDIGE EN KLIMAATNEUTRALE SAMENLEVING

De ideeën die naar voren komen over een klimaatbestendige en klimaatneutrale samenleving centreren zich rond nieuwe vormen van duurzame energie of het verplaatsen van energieopwekking, lokale voedselvoorziening, het beperken van het gebruik van energie en vervoer en een sterke focus op de zee. Er is volledige vanzelfsprekendheid over de noodzaak van de energietransitie – sterker, jongeren zien het veeleer als kans om economie en maatschappij te versterken.

STRATEGISCHE OPGAVE 3: EEN TOEKOMSTBESTENDIGE EN BEREIKBARE WOON- EN WERKOMGEVING

Uit de visie van de jongeren op woningbouw en bereikbaarheid spreekt een wens voor volledig duurzaam vervoer, flexibele en groene woningbouw, een focus op gemeenschapsvorming, collectieve verantwoordelijkheid voor de financiering van verduurzaming en de integratie van wonen, werken en studeren.

STRATEGISCHE OPGAVE 4: EEN WAARDEVOLLE LEEFOMGEVING

De visie op een waardevolle leefomgeving laat een groot gevoel van betrokkenheid bij de inzet en invulling van natuur en landschap zien. Jongeren willen meer natuur, actieve vergroening van steden, meer gebruik van het wateroppervlak en een kleinere veestapel.

Aanpak

Voor het samenstellen van dit rapport is de input gebruikt uit vijf bijeenkomsten (vier werksessies en een slotevenement) met jongeren van acht tot 25 jaar vanuit verschillende opleidingsniveaus.

In de eerste vier bijeenkomsten stonden twee vragen centraal: “In welke wereld wil je leven?” en “Hoe ziet jouw ideale leefomgeving eruit in 2050?”. De jongeren werd gevraagd hier op een creatieve en concrete manier over na te denken. Daarbij is in de sessies met studenten en middelbare scholieren gebruik gemaakt van LEGO om de leefomgeving te visualiseren. De sessies met basisschoolleerlingen en MBO-studenten waren onderdeel van andere bijeenkomsten en zijn ingestoken als brainstorm.

WERKSESSIE 1: MBO-STUDENTEN

- 15 maart 2018
- Break-out sessie Next Education bijeenkomst over duurzaam onderwijs in het mbo
- Zes studenten (niveau, 2, 3 en 4, opleiding ICT bij Scalda)

WERKSESSIE 2: BASISCHOOLEERLINGEN

- 4 april 2018
- 17 Doelen Jongerentop in NEMO Science Museum
- 52 leerlingen

WERKSESSIE 3: HBO/WO-STUDENTEN

- 24 april 2018
- Creatieve sessie bij de NJR, te Utrecht
- 14 studenten

WERKSESSIE 4: MIDDELBARE SCHOLIEREN

- 15 mei 2018
- Kaj Munk College, Hoofddorp
- 15 technasium leerlingen (1^e en 2^e jaars)

SLOTEVENEMENT

- 22 mei 2018
- NEMO Science Museum
- Vier basisschoolleerlingen, negen middelbare scholieren en acht HBO/WO-studenten

De jongeren die aanwezig waren op de sessies zijn geselecteerd via partijen en bijeenkomsten in ons netwerk. De jongeren hebben daardoor wellicht een bovengemiddelde interesse voor duurzaamheid. We pretenderen in deze rapportage nadrukkelijk niet alle jongeren te representeren of *het* jongerenperspectief op de NOVI te presenteren. De visie in dit rapport is *een* jongerenperspectief op Nederland in 2050.

Een visie van jongeren op Nederland in 2050

De ideeën die in de verschillende sessies naar voren zijn gekomen zijn grofweg onder te verdelen in vier hoofdbeelden. Tezamen vormen zij een overkoepelende visie van jongeren op de fysieke leefomgeving in 2050. Deze overkoepelende visie werkt door in de vier strategische opgaven van de NOVI.

Combinatie van functies

We moeten verschillende functies slim combineren om energie en middelen te besparen. Zo kan duurzame energieopwekking het best gekoppeld worden aan bestaande infrastructuur en plaatsvinden op plekken waar al sprake is van landschapsvervuiling of geluidsoverlast. Een voorbeeld hiervan is het plaatsen van windmolens langs de Afsluitdijk, snelwegen, op industrieterreinen en op hoogspanningsmasten. Andere voorbeelden van slimme combinaties zijn een gym die energie opwekt, windmolens met een waterrad of gebouwen die eenvoudig van functie kunnen wisselen.

Zoveel mogelijk in zee

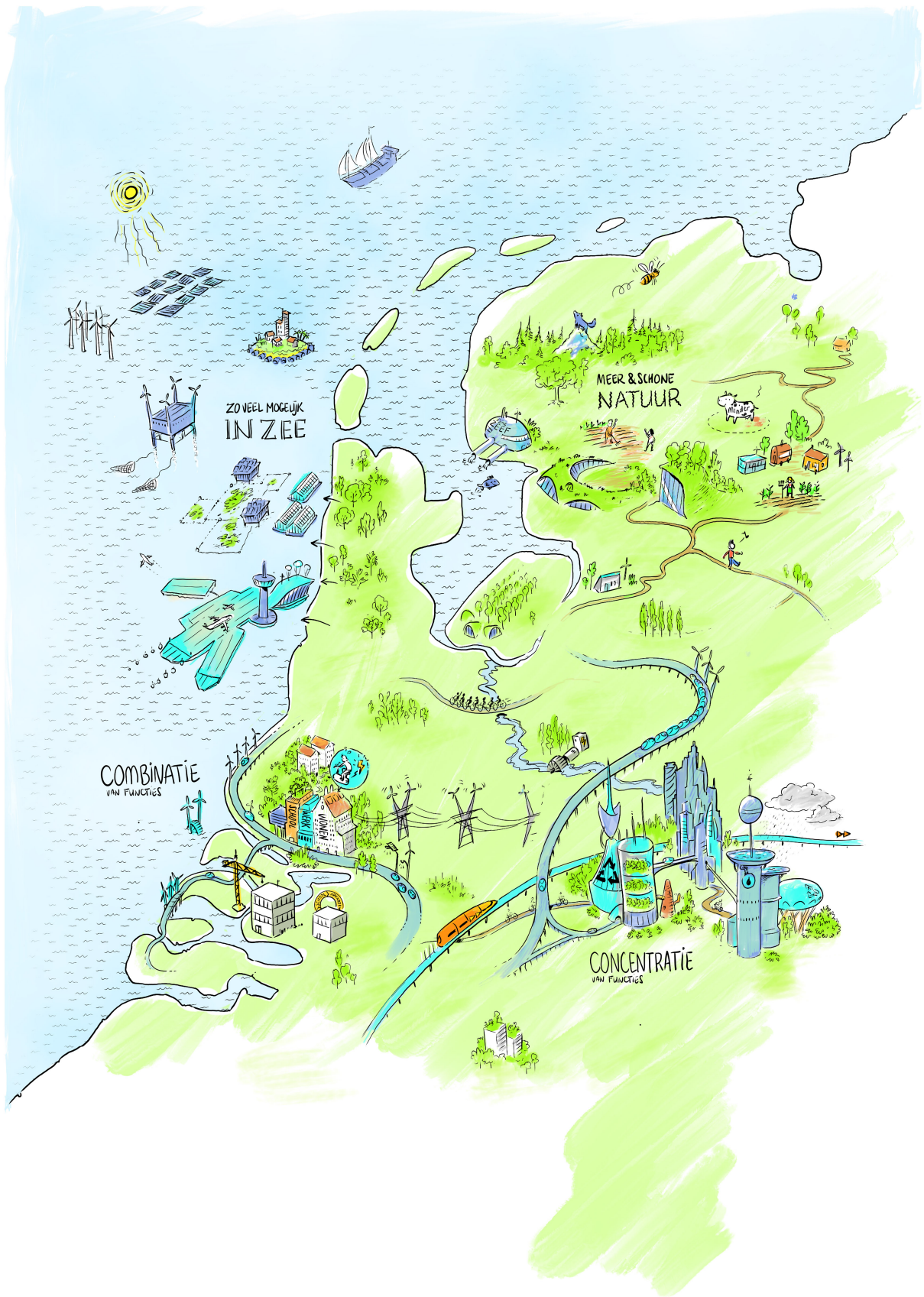
Jongeren hechten veel waarde aan het slim gebruiken van *al* het water in Nederland. We moeten in het bijzonder gebruik maken van de ruimte op zee. Zo verschuift bijvoorbeeld een groot deel van de energieopwekking en landbouw naar zee, waardoor er meer ruimte voor natuur op land overblijft. Schiphol wordt eveneens naar zee verplaatst, waarbij jongeren aantekenen dat vliegverkeer in algemeen alleen bestaansrecht heeft als het duurzaam is. Er is ruimte voor drijvende steden en boorplatforms krijgen een nieuwe functie als zonneveld, gecombineerd met visnetten of zeewierfarms om de overlast tot één locatie te beperken.

Concentratie van functies

De stedelijke regio's veranderen in metropolen waarin wonen, werken en ontspannen dicht bij elkaar liggen. Hierdoor is ook minder vervoer nodig. Het resterende vervoer is duurzaam, bijvoorbeeld in de vorm van een monorail, snelle treinverbinding (ook naar het buitenland) of elektrische deelauto's. Er wordt compact en circulair gebouwd, veelal de hoogte in, waardoor er veel functies op een klein oppervlak samengaan. Voedsel wordt lokaal verbouwd, bijvoorbeeld in kassen of via *urban farming*. Regenwater wordt opgevangen en hergebruikt en afval wordt lokaal verwerkt.

Meer en schone natuur

Er komt in Nederland meer ruimte voor de (wilde) natuur, maar ook meer groen in de stad (daken, gevels). Buiten steden wonen mensen middenin de natuur. De natuur neemt niet alleen toe, maar moet ook schoner worden, zo komen er bijvoorbeeld fijnere filters in de rivieren die voorkomen dat er plastic in zee belandt. De veestapel wordt kleiner en de biodiversiteit neemt toe.

Afbeelding 1 Visualisatie Jongerenperspectief (illustratie Jonas Luisse)

Naar een duurzame en concurrerende economie

STRATEGISCHE OPGAVE #01

Kerninzichten: De jongeren focusten met name op creatieve ideeën over stedelijke regio's, infrastructuur en bereikbaarheid en economische ontwikkeling.

- Zo min mogelijk kleine steden óf een aantal grote stedelijke hubs
- Snellere en betere verbindingen tussen steden en met het buitenland
- Duurzame leefomgeving iets meer prioriteit dan economische ontwikkeling

STRATEGISCHE OPGAVE
Hoe behoudt Nederland een aantrekkelijk vestigingsklimaat en realiseert Nederland de transitie naar een circulaire economie?

Stedelijke regio's

Er komen twee beelden over de ontwikkeling van de stedelijke regio's uit de sessies naar boven. Enerzijds ziet een deel van de jongeren het liefst zo min mogelijk kleine steden. Voor hen is de stad alleen een plek waar gewerkt wordt, wonen gebeurt daarbuiten. De steden moeten daarom goed bereikbaar zijn, een nieuwe infrastructuur is nodig, bijvoorbeeld in de vorm van een monorail.

Anderzijds ziet een deel van de jongeren het liefst een aantal grote stedelijke hubs verspreid over Nederland. Dit zijn vooral de bestaande universiteitssteden. Deze steden zijn metropolen waarin wonen, werken en ontspannen gecombineerd is.

“Er blijven economische kerngebieden verspreid over het land. Deze zijn vooral gekoppeld aan de al bestaande universiteitssteden”

– Team Stad, eindconferentie

Infrastructuur en bereikbaarheid

Uit de sessies komt naar voren dat de aanwezige jongeren niet alleen snellere en betere connecties tussen de steden in Nederland belangrijk vinden, maar ook waarde hechten aan een betere verbindingen met aangrenzende landen. De studenten zien een sneltreinverbinding naar Duitsland en België als noodzaak voor een duurzame en concurrerende economie, de aanwezige middelbare scholieren zien daarnaast ook actief gebruik van waterwegen voor zich.

Economische ontwikkeling

Over de balans tussen economische ontwikkeling en een aantrekkelijke, gezonde en veilige leefomgeving zijn verschillende meningen. Van de acht studenten die aanwezig waren op de eindbijeenkomst vinden drie dat de prioriteit bij economische ontwikkeling moet liggen. Dit wordt gezien als een voorwaarde voor een groene en veilige samenleving, omdat economische stabiliteit noodzakelijk is om verduurzaming door te kunnen voeren. Daarnaast vinden zij dat duurzame oplossingen ook economisch rendabel moeten zijn, omdat het anders niet aantrekkelijk is. De vijf studenten die de leefomgeving belangrijker vinden voeren daarvoor de argumenten aan dat er grenzen aan groei zitten (“de economische groei kan niet oneindig doorgaan”), dat kwaliteit boven kwantiteit gaat (niet alleen maar grotere huizen

en meer spullen maar focus op levenskwaliteit) en dat economische groei niet ten koste mag gaan van de natuur.

De mbo-studenten leggen nadruk op ICT als oplossing voor duurzaamheidsvraagstukken en als motor voor economische ontwikkeling, bijvoorbeeld door ICT in te zetten voor energiebesparing bij bewoners, bedrijven en overheden. Of door oude apparaten weer opnieuw werkbaar te krijgen.

Onder de basisschoolleerlingen en middelbare scholieren wordt meer waarde gehecht aan een duurzame en groene leefomgeving dan aan economische ontwikkeling. Dit zien zij het liefst gebeuren buiten de woonomgeving. Middelbare scholieren plaatsen fabrieken bijvoorbeeld buiten de steden, omringd door bos.

Duurzaamheid levert geld op. Je hoeft niet te betalen voor energie die je niet gebruikt. En je hoeft minder geld aan zorg uit te geven, omdat er minder vervuiling is.

- basisschoolleerlingen tijdens eindconferentie

Naar een klimaatbestendige en klimaatneutrale samenleving

STRATEGISCHE OPGAVE #02

Kerninzichten: De ideeën centreren zich rond opwekking van duurzame energie, een lokale versus een (inter)nationale aanpak en het reguleren en verminderen van gebruik.

- Nieuwe vormen of verplaatsen van energieopwekking
- Lokale opwekking en voedselvoorziening
- Gebruik van energie en vervoer beperken
- Focus op zee

STRATEGISCHE OPGAVE
**Hoe realiseert Nederland
 tijdig de overgang naar een
 klimaatbestendige en
 klimaatneutrale samenleving
 met toepassing van de
 efficiëntste technieken en
 met behoud of verbetering
 van omgevingskwaliteit?**

Duurzame energie

Duurzame energie is een enorm belangrijk onderwerp voor alle jongeren die hebben meegedacht over deze visie. Wanneer zij (overheids)geld zouden mogen verdelen over zorg, infrastructuur, onderwijs en duurzaamheid wordt het meeste geld in die laatste categorie geïnvesteerd.

*“Zonder duurzaamheid zijn de andere onderwerpen niet meer belangrijk,
 want dan vergaat de wereld”*

– Leerlinge 2VWO

Bij de jongste jongeren (8-18 jaar) ligt de prioriteit binnen duurzaamheid op duurzame energie, ook als dat ten koste gaat van het landschap. Er wordt nagedacht over het hoger maken van windmolens, nieuwe vormen van energieopwekking (windturbines, zonnepanelen in ramen), het verplaatsen van energieopwekking (naar zee of naar plekken waar al sprake is van landschapsvervuiling en geluidsoverlast, zoals snelwegen, energiemasten of de afsluitdijk). De middelbare scholieren stellen expliciet dat het landschap of de directe leefomgeving van mensen minder belangrijk is dan het opwekken van duurzame energie. Mensen mogen niet zeuren over een windmolen in de straat. “Er staat in je straat altijd wel iets wat je lelijk vindt, bijvoorbeeld in de tuin van je buurman”.

Onder studenten zijn de meningen meer verdeeld. Op de vraag of de overheid moet bepalen waar windmolens worden geplaatst antwoorden vijf van de acht studenten instemmend. Zij vinden dat efficiëntie prioriteit heeft en de overheid hierin de meest objectieve keuze kan maken. De drie studenten die het niet eens zijn met deze stelling benadrukken dat het belangrijk is dat mensen zelf inspraak houden en dat eigen initiatieven om windmolens te plaatsen buiten de aangewezen gebieden gestimuleerd moeten worden. Drie van de acht studenten vindt dat duurzame energiebronnen ook in de vrije natuur geplaatst mogen worden.

Lokaal vs (inter)nationaal

Er wordt door de jongeren veelal naar effectieve lokale oplossingen gekeken, zoals vertical farming en energieopwekking in huizen. “Lokaal wat lokaal kan”, maar dit mag niet ten koste gaan van de internationale positie van Nederland. De studenten geven daarbij als

voorbeeld dat we nu veel eten voor het buitenland verbouwen, dit kunnen we niet zomaar opgeven.

Het opwekken van duurzame energie in het buitenland is een verdeeld onderwerp onder de HBO- en WO-studenten. Een deel is hier voorstander van, omdat het dan effectiever geproduceerd kan worden. Een ander deel is tegen vanwege internationale verdragen en zorgen over hoe de energie Nederland bereikt en wat daarbij verloren gaat.

Gebruik

Naast de transitie naar duurzame energie, wordt er door de jongeren ook nadruk gelegd op het reguleren van het energiegebruik en het stimuleren van zuinigere maatregelen. Ook het gebruik van individueel vervoer moet beperkt worden. Dat kan door samen te reizen en door vervoer te delen.

Innovaties op zee

De jongeren dragen veel ideeën aan die gebaseerd zijn op bestaande technieken – zoals windmolens, zonnepanelen en snelle treinen. Er wordt ook veel gesproken over innovaties. Daarbij ligt de focus sterk op zee. Zo is er in meerdere sessies aan bod gekomen dat Schiphol naar zee moet worden verplaatst, bijvoorbeeld – in een van de creatievere ideeën – op een ‘vliegveldvloot’, waarbij vliegdekschepen als vliegveld dienen. Het transport van en naar dit vliegveld op zee bestaat dan uit elektrische ponten, een tunnel, een kabelbaan, een brug of zelfs een bobsleebaan.

*“Schiphol is weg - verhuisd naar zee - vliegtuigen zijn volledig elektrisch.
Desnoods maken ze een tussenstop om op te laden.”*

– Team Water, eindconferentie

Andere innovaties op zee zijn zeewierplantages die worden aangelegd rond windmolens of bij (voormalig) boorplatforms. Ook wordt er gesproken over drijvende zonneparken en steden op eilanden in zee.

Naar een toekomstbestendige en bereikbare woon- en werkomgeving

STRATEGISCHE OPGAVE #03

Kerninzichten: De visie van de jongeren op woningbouw en bereikbaarheid heeft implicaties voor keuzes op het gebied van vervoer, woningbouw en sociale verhoudingen.

- **Vervoer moet volledig duurzaam**
- **Woningbouw is flexibel en groen**
- **Focus op gemeenschappen**
- **Collectieve verantwoordelijkheid voor financiering**
- **Wonen, werken en studeren geïntegreerd**

STRATEGISCHE OPGAVE

Hoe kan de overheid optimaal een afweging maken tussen de woningbouwopgave, verduurzaming van gebouwen, een goede bereikbaarheid, leefomgeving en technologische ontwikkelingen, waarbij de sociale kwaliteit en identiteit van stad, regio, landschap en erfgoed?

Vervoer

In alle sessies kwam de wens voor volledig duurzaam vervoer naar voren. De middelbare scholieren leggen de nadruk op openbare fietsen en op auto's met windmolens op het dak of vliegtuigen met zonnepanelen. Ook bij studenten komen fietsen als oplossing naar voren, net als vervoer in de hoogte (monorails). Er ligt een sterke nadruk op gedeeld vervoer.

We hebben elektrisch openbaar vervoer, we willen dat mensen dat zoveel mogelijk doen. Toch kan je ook met de auto nog over de weg rijden.

- middelbare scholier tijdens eerste sessie

Flexibele woningbouw

Onder de jongeren spelen verschillende ideeën over wonen. Één van de ideeën die naar voren kwam was een combinatie van nieuwbouw en transformatie. Door bestemmingsvrije modulaire hoogbouw hebben gebouwen niet langer een vaststaande functie. Een andere woonvorm die in verschillende sessies terugkwam was een collectieve tiny house vorm. Kleine huizen, meer gericht op éénpersoonshuishoudens die in groepjes bij elkaar staan. Een aantal jongeren benoemt expliciet de verplaatsbaarheid van deze huizen.

In alle sessies komt de nadruk op groene huizen terug in de vorm van groene gevel- en dakbekleding, wateropvangsystemen en eigen energieopwekking (bijvoorbeeld in ramen geïntegreerde zonnepanelen of windmolens op het dak).

Sociale verhoudingen

Het is voor de jongeren belangrijk dat de hoogbouw een mix van huishoudens is, er mag geen 'bubbel' ontstaan. Een communitygevoel moet gestimuleerd worden, dit kan door de aanleg van gezamenlijke ruimtes in de gebouwen (te gebruiken voor werk, recreatie of ontspanning) of door het creëren van eigenaarschap waarbij buurtbewoners samen activiteiten (zoals moestuinieren of vertical farming) ondernemen.

Individuele of collectieve maatregelen

De financiële verantwoordelijkheid voor de verduurzaming van de bebouwde omgeving ligt volgens de jongeren primair bij de overheid. Wel wordt er gesproken over een eigen

bijdrage van mensen (“de overheid betaalt het deel dat duurder is”) en investeringen vanuit het bedrijfsleven.

“Het idee is dat werk en school, wonen en natuur overlappen. Het zijn kleine, lokale groepen die een gemeenschap vormen.”

– student tijdens eerste sessie

Wonen, werken, studeren

De jongeren vinden het belangrijk dat wonen, werken en studeren beter in elkaar overgaan. Dat betekent ook dat dit zich fysiek dichtbij elkaar, of zelfs in dezelfde gebouwen, moeten bevinden. De MBO-studenten pleiten voor een situatie waarin je als student stage loopt en dit overgaat in werk. En tijdens dit werk kun je ook sporten. Schoolgebouwen kunnen verdwijnen en er ontstaan clusters van bedrijven rondom bepaalde sectoren.

“Het beeld dat hierbij ontstaat is een wereld waarin de schotten tussen school, sport en werk grotendeels verdwijnen en dat het bedrijf ook dienst kan doen als school”

- mbo-student tijdens eerste sessie

De HBO- en WO-studenten zien wonen, werken, leren en recreëren ook als meer verweven. Alle voorzieningen bevinden zich dicht bij elkaar, zodat er weinig transport is. Dit biedt ruimte voor creatieve innovaties. Speeltuinen kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt als gym en kunnen eventueel ook weer energie opwekken. De school is dicht bij de woonomgeving en bevindt zich in een groene omgeving. Er wordt al van jongs af aan aan natuur- en duurzaamheidsonderwijs gedaan.

Een aantal jongeren ziet wonen en werken juist als twee gescheiden werelden. Wonen en ontspannen gebeurt in de natuur, werken in de stad.

Naar een waardevolle leefomgeving

STRATEGISCHE OPGAVE #04

Kerninzichten: Uit de visie van de jongeren spreekt een groot gevoel van betrokkenheid bij de inzet en invulling van natuur en landschap.

- Meer natuur
- Steden actief vergroend
- Actief gebruik van wateroppervlak
- Kleine veestapel en lokale voedselproductie

STRATEGISCHE OPGAVE
Hoe kunnen de waarden die de natuurlijke omgeving kan vervullen voor de mens, worden behouden en benut?

Meer natuur

Een opvatting die bij de jongeren regelmatig terugkeert is dat er meer plaats voor natuur moet zijn. Door functies te verplaatsen en te concentreren wordt er ruimte gecreëerd voor vrije, wilde natuur.

Natuur behoudt een recreatieve functie. Zo kunnen er meer wandelpaden worden aangelegd om mensen dichterbij de natuur te brengen. Ook moet de vervuiling van natuur tegengegaan worden, bijvoorbeeld door fijnere zeven die plastic uit het water filteren.

“In Nederland in 2050 zie je overal groen, door het hele land [...] Landen met meer ruimte, zoals Frankrijk, zullen altijd groener blijven, maar van boven is Nederland wel helemaal groen”

– Team Land, eindconferentie

Groene steden

Steden moeten actief vergroend worden door middel van groene gevels en daken. Er worden stadsparken en moestuinen aangelegd. Groen wordt veelal geassocieerd met een gezonde leefomgeving. Een groep middelbare scholieren gaf bijvoorbeeld aan dat de woonwijken bestaan uit rijtjeshuizen in een groene omgeving waar alleen wandel- en fietspaden doorheen lopen. Autowegen lopen ondergronds en mensen moeten lopend of fietsend naar een centrale plek waar de auto's geparkeerd staan.

Gebruik van water

Er wordt actiever gebruik gemaakt van het wateroppervlak. Niet alleen van de zee, maar ook rivieren worden gebruikt. Bijvoorbeeld als waterwegen, voor viskweek of voor duurzame energieopwekking.

“In plaats van alleen met de auto te gaan kunnen we nu ook een boot - op zonne-energie - of watertaxi's gebruiken. Omdat we nu ook heel veel smeltwater hebben denken we dat we misschien beter per boot kunnen gaan dan met de auto [...] De rivier loopt eigenlijk overal, dus dan kan je met de watertaxi.”

– leerling Technasium

Voedselproductie

In diverse sessies komt het verkleinen van de veestapel ter sprake. Er moet minder vlees geproduceerd worden. Voor de boeren die nu dieren houden zijn alternatieve inkomstenbronnen te bedenken, zoals landbouw, melkveehouderij, gebruik van grond voor bewoning of energieopwekking.

De focus ligt bij de jongeren nadrukkelijk op lokale voedselproductie. Dat kan in de vorm van collectieve moestuinen, kassen in de stad of landbouwgrond vlakbij de stad. Ook wordt er gesproken over landbouw op zee, bijvoorbeeld in de vorm van zeewierboerderijen die gecombineerd kunnen worden met energieopwekking op zee.